

İnternetin Gerçekleştirdiği Dönüşümün Sonucunda Şeffaflık ve Bilgi Kirliliği Arasında: Yurttaş Gazeteciliği

F. Çağdaş İslim*

Cansu İslim *

Özet:

İnternet yaşadığımız çağın şüphesiz en temel gerçeklerinden ve gerekliliklerinden biridir. İnternetin yaşamlarımızda gerçekleştirdiği dönüşümle beraber çok hızlı şekilde bilgi akışı gerçekleşmektedir. Bilgiye ulaşma potansiyeli artık sadece basılı medya organlarıyla sınırlı kalmamakta, dijital ortamlarda insanlar istedikleri bilgiye kolaylıkla ulaşmakta ve diledikleri ortamlarda bu bilgiyi paylaşmaktadır. Bu hızlı bilgi akışı hiç şüphesiz gazetecilik mesleğini de bir dönüşüme uğratmıştır. Ülkemizde ve dünyanın başka bölgelerinde gerçekleşen siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmeler hızlı bir şekilde toplumun bilgisi dahiline sunulmaktadır. Bu durum, bir şeffaflık ortamını sağlamaktadır. Dijital ortama aktarılan gelişmeler toplumları ve onların yaşamlarında bir kontrol unsuru olan hükümetleri daha şeffaf bir hale getirmiştir. Bu hem siyasi, hem hukuki anlamda iyi bir gelişme olarak görülse de ortaya çıkan etik anlayış ve bilgi kirliliği sonuçları vardır.

Çalışmanın giriş bölümünde klasik bir gazetecilik ve internetin geçirdiği dönüşümle ortaya çıkan yurttaş gazeteciliğinin tanımı yapılmıştır.

Gelişme bölümünde; klasik gazetecilik ve yurttaş gazeteciliğinin karşılaştırması yapılmış ve yurttaş gazeteciliğinin dünyada ortaya çıkışı ve Türkiye'de gerçekleştirdiği dönüşümler bu faaliyeti yürüten kişi ve kurumlar üzerinden açıklanmıştır.

Sonuç bölümünde ise yurttaş gazeteciliğiyle ortaya çıkan şeffaflık ve örgütlenmenin devlet- toplum ilişkisi incelenmiş, bu sonuçlarla ortaya çıkan gelişmelerin etik anlayışı hukuki bir değerlendirme üzerinden açıklanmıştır.

Anahtar Sözcükler:

İnternet, şeffaflık, gazetecilik, bilgi paylaşımı, etik

*İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi

*İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi

1. Giriş:

a. Klasik Gazetecilik Tanımı:

Klasik anlamda gazetecilik tanımı yapılırken gazetecinin temel görev ve faaliyetlerinin tanımı ortaya koyulmalıdır. Evrensel bir tanım yapılması hiç şüphesiz giriş bölümünde açıklayıcı bir etki yaratacaktır. Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi gazeteciye şöyle tanımlamıştır: " Esas işi cari olayları toplamak, yazmak ve yorumlamak olan kişidir."

Gazeteci Uğur Mumcu ise gazeteciye şu şekilde tanımlamıştır: " Gazeteci; haber ve bilgi kaynağına en çabuk ulaşan ve bu kaynaklardan edindiği bilgi ve haberleri okurlarına sunan insandır."

Basın Kanunu'na göre ise gazeteci: " Türkiye'de yayınlanan gazete ve mevkutelerle haber ve fotoğraf ajanslarında her türlü fikir ve sanat işlerinde çalışan İş Kanunu'ndaki işçi tarifi şümulü haricinde kalan kimselerle, bunların işverenleri hakkında uygulanır. Bu kanunun şümulüne giren fikir ve sanat işlerinde çalışanlara da gazeteci denir. "

b. Yurttaş Gazeteciliği:

Yurttaş gazeteciliği halkın haber ve bilgiyi toplama, kaydetme, analiz etme ve yayma süreçlerinde aktif rol oynamasıdır. Mark Glaser'ın 2006 yılındaki yazısına göre: Yurttaş Gazeteciliğin arkasında yatan fikir, profesyonel gazetecilik eğitimi almamış insanların, tek başlarına ya da bir başkalarıyla iş birliği içinde medya üretmek, çoğaltmak ya da analiz etmek için modern teknoloji araçlarını ve dünya üzerinde yaygın interneti kullanabileceklerdir.

2. Gelişme

a. Yurttaş Gazeteciliğinin Ortaya Çıkışı

J.F. Kennedy suikastini amatör kamerayla çeken Abraham Zapruder bazılarınca yurttaş gazeteciliğinin öncüsü sayılsa da Yurttaş Gazeteciliği kavramının ortaya çıkması 1988'deki ABD başkanlık seçimi sürecine dayandırılıyor genel olarak. Öncelikle profesyonel gazetecilerin "kamu gazeteciliği" üzerine ve "halk için" habercilik tartışmasıyla başlayan süreç daha sonra bizzat yurttaşların haber üretimini vurgulamaya başlamıştır.

b. Türkiye'de Yurttaş Gazeteciliği

Türkiye'de yurttaş gazeteciliği yapan kişiler ve kurumlar açısından şu örnekler verilebilir:

1.
140Journos
(@140Journos)-

Doğrudan haber yapma durumu. Twitter üzerinden metin ve fotoğraf paylaşırken Soundcloud üzerinden de kısa röportajları paylaşıyorlar. Özellikle konvansiyonel medyanın haber yapmadığı, ya da sınırlı taraflı haber yaptığı alanlarda haber yaparak öne çıktılar. Hrant Dink yürüyüşü, OdaTv davaları haber ürettikleri etkinlikler arasında oldu. Profesyonel gazetecilik geçmişleri yok, çoğu hala üniversite öğrencisi. Arap Baharı'ndan etkilenerek başladılar. Asıl gelirleri dijital sanatlar alanında sayılabilecek projeler üzerinden oluyor.

3.

Serhatcan Yurdam (@syurdam) da sayılabilir. O da öğrenci. Twitter ile haber dağıtımını yapmak yanında Storify kullanarak belli haber alanlarındaki dağınık iletileri bir araya getirdi. Instagram ile fotoğraf paylaştı. Bunların yanında savaş karşıtı gösterilerden doğrudan ileti atarak haber üretimini de girdi tıpkı 140 Journos gibi. Bu paylaşımlarına The Guardian ve The New York Times'ta değinildi.

4.

Oda TV gibi siteler. Profesyonel gazeteciler tarafından kurulan tamamen internet merkezli siteler. Haber kaynakları ajanslar olsa da bazı

durumlarda yorum ve özgün haberler ile gündemi belirleme gücüne sahip olabiliyor. T24 ve Bianet siteleri de buna örnek gösterilebilir.

5.

Ekşi Sözlük tarzı siteler. Özellikle forumlar. Bunların birincil amacı haber ya da yorum değil. Yukarıdaki durumlarda haber sürecine katkıda bulunanlar gerçek kimlikleriyle varlar. Burada tamamen anonim olmasalar da takma isimlerle daha kolektif bir üretim ortaya çıkıyor. Güncel bir olay/ gelişme durumunda bir kullanıcının haber niteliğinde bilgi girmesi mümkün olabiliyor. O yüzden bu siteye bir göz atmak faydalıdır böyle bir durumda.

6.

Van Depremi gibi durumlarda anonim ya da gerçek kimliklerle çok platformlu olarak spontane bir üretim sürecinin ortaya çıkması.

7.

Konvansiyonel medyanın ev sahipliği yapması. Radikal gazetesinin geçenlerde başlattığı blog uygulaması. Şu an gazete faaliyet göstermese de önceki çalışmaları buna örnek verilebilir.

Sonuç

Yurttaş gazeteciliği esas olarak bir şeffaflık sağlasa da aslında bir başka tartışmayı da ortaya çıkarmıştır. Bu tartışmanın esas konusu ise şeffaflıktır. Özellikle günümüzde şiddet ve terör olaylarından sonra paylaşılan bilgilerin önemli sayılacak bölümünde yanlış kavramlar ve bilgiler kullanılmaktadır. Bu da toplumu yanlış bilgilendirmeye neden olmaktadır. Yurttaş gazeteciliği hukuki anlamda da devlet ile gazeteci arasında; gazetecinin kimi zaman savunmasız durumda olmasını ortaya çıkarmıştır. Bu da gazetecilerin sivil toplum düzleminde daha çok örgütlenmesinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Yurttaş gazeteciliği geleneksel medyayı da dönüştürme gücüne sahip olduğundan basını daha şeffaf kılsa da devletin otoritesini arttırmasıyla daha az özgür kılmasını da ortaya çıkarmıştır.

Kaynakça:

Kitap: Schalpp,H. Gazetecilięe Giriş

Talu,U.(2013), Gazetecilięe Bařlarken Okuldan
Haber Odasına

Online Makale: Saka, E. (2012) Türkiye’de
Yurttaş Gazeteciliği Yapma Biçimleri

Saka E. (2012) Yurttaş Gazeteciliği zerine
birkaç not